

ГОД. XVI.

ПОЗОРНИШТЕ

БРОЈ 30.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о даву сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ЖЕНСКОЈ ЉУДЉИВОСТИ.

„Лепа жена, која нема ћуди, постане, временом, досадна као вечно плаво небо, које се никад не облачи“ — рекао је неко, који је имао обичај да се похвали, како је добар познавалац жена.

О томе је др. М. Хаџит написао малу расправу, из које ћемо навести оно, што је најинтересантније. Писац вели: „Нервни систем у жена, као и цео њихов физички организам, нежнији је, финији и осетљивији него у људи, а пошто су ћуди производ брзог вибрисања нервног система, појмљиво је, да су ћуди природна последица женског организма. Према томе жена без ћуди, с умереним, мирним темпераментом, готово је изузетак, док оне живога темперамента и променљивог расположаја образују велику већину у женском свету. Обично се говори, да је то сретно удешено, јер, веле, најлепша жена кад је флегматична губи сву драж. Људи ће се дивити њеној пластичкој лепоти, али ће тражити забаве код мање лепих, али живљих жена. Због тога ћете срести пуно људи, који заиста имају дивне жене, па ипак се радије забављају и разговарају с другима, које се по лепоти ни из далека не могу упоредити с њиховим женама. Међу људима, разуме се, воде се често разговори о томе. Између осталих, ево шта је једном о томе рекао човек, о коме се држало, да је примеран муж, али су неки умели причати о његовим љубазностима и доброти и према другим женама, које му нису биле ни род ни помози Бог. Кад га је неки његов пријатељ запитао, како може да оставља своју лепу жену код куће, па да се за-

бавља с неком познатом глумицом, он је одговорио:

— Шта ћеш пријатељу? Ја сам човек, који је претрпан послом. Кад увече дођем кући да се опоравим и разведрим, нађем жену, која је без поговора лепа и једна од најплеменитијих жена, нађем је, кажем ти, како седи поред лампе за столом, па чита или плете. Чим ме види, она устане, приђе ми и поднесе ми чело да је пољубим, а за тим ми обичним свакидашњим тоном почне да прича кућне ситнице, шта је рекла или учинила слушкања а шта није, вако је г-ђа Д... код г-ђе Л... рекла то и то, и све таке ситнице, које ја на једно ухо примим а на друго пустим. И тако то, без икакве промене, иде с дана у дан. Кад је мирна, она је као оно досадно сунце у подне, а кад је нерасположена, изгледа ми као кишпан, бескрајан дан. Ето, видиш, да сам морао тражити промене. Нађем моју пријатељицу З., глумицу. Чим јој се на прагу појавим, она ми дотрчи па ме обаспе стотинама питања, која су обично детива-ста, или прекори, окривљавање итд. Таква је у разговору. Час те нешто моли, час нешто заповеда, нешто ти објашњава, нешто ти препоручује, обећава и ваздан друго што шта. Пре подне те моли да јој пошљеш киту љубичица, а кад увече дођеш, онда да те живога разнесе, што јој ниси послao киту ружа, јер је она мислила на руже, али случајно казала љубичице. Моли ме, да јој пошљем карту за позориште. Кад ја увече са женом дођем у другу сближњу ложу, ње нигде ни од корова. Питам је сутра

што није дошла, а она вели, да се бојала, | видиш, мора да те веже и ти бежиш од ми-
да јој у позоришту не буде досадно. Свето, | ра и „тражиш ћуд“. (Свршиће се.)

ИСТИНЯ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

(Краљ Лир. Трагедија у 5 чинова, од В. Шекспира. Први чин превео Др. Лаза Костић, прву половицу трећег чина А. Хаџић, а све друго Др. Ј. Д. Стефановић. За позорницу уде-
сио А. Хаџић.)

Дне 26. новембра одјекивали су на нашој позорници са уста наших глумача величанствени звукови једне од бесамртих трагедија авонскога лабуда, краља свих песника, В. Шекспира. У краљу Лиру изнаша нам тај недостижни познавалац човечје душе једну од својих величанствених психолошких слика, који нам својом трагичном величанственошћу потреса душу, те је нико заборавити не може, ко ју је један пут видeo. Није моја намера, писати славоспеве најве-ћем досадањем ћенију на драмском пољу, нити би спадало у оквир овога листа писати општруну студију о овом чудноватом делу Шекспировога духа, како нам се у трагедији: „Краљу Лиру“ приказује; хоћу тек, да са неколико речи прибележим приказ тога ремек дела на нашој позорници.

Познато је, да је Шекспир великим делу својих драма узео предмет из народних бритских, шкотских и ирских балада и прича. Сва је прилика, да му је и за ову трагедију послужило исто врело, што је доказ, како је великим стваралачком ћенију довољан и најнезнантији мотив, да уз њега засније величанствене слике своје велике душе. Како су нам туђе особе ове Шекспирове трагедије, како су нам страни крајеви, у којима се радња те трагедије креће, па, ипак како је неодољив психолошки дојам садржаја те трагедије на нашу душу; јер ту се ришу основни осећаји човекове душе и срца, који покрећу живот човечанства: у свим вековима, у свим крајевима, у свим слојевима. Као да гледамо величанствену алегорију, у којој су поједине особе: персонификација темељних порока и крепости, које покрећу у основним цртама: увек исти живот човечанства. Не причиња ли нам се краљ Лир: као персонификација, ованућење: у жестини почињене неправеде са страшим њеним последицама и кланом; не приказују ли нам се две опаке кћери Лирове: Гонерила и Регана: као персонификација незахвалности и злобе; док Корделија приказује: оваплоћену доброту, незиност и несебичност, — Кент и Глостер: верност

и оданост, — Едмунд и Овалд: сплеткарство и подлост, а дворска будала: прогоњену мудрост и истину, која нас тек онда оставља, кад на створитељ одузима светло разума. Свака од ових персонафикованых крепости, страсти и пороке добива размерну заслужену казну и награду или страда зато, да кривац осети сву меру казне, као што у животу ради кривље појединачно страдају толики невини.

У чему се састоји трагичност краља Лира? У том, да он пада жртвом своје старости, своје жестине и у жестини почињене неправде. То је онај трагични принцип, који гласи: „in quo quis peccatur in eo punietur“: у чему ко греши, у том га и казна постиже, тај узвишиени етички принцип, који замењује фатализам поганске немезе судбине. Као је вештачки тај трагички принцип изведен у овој Шекспировој драми, где краљ Лир, који је у жестини своје детињаште старачке душе разделио неправедно своју краљевину двема старијим кћерима, које слатким речима хине пакост свога срца, док је најмаљу бе-мираза одбацио од свога срца, зато, јер она своју праву љубав не може да завија у неприродну изјаву, — тај исти краљ мора да доживи од својих старијих кћери: страшну незахвалност, понижење и прогон; — док га најмаља: изморен и саломљена на своје груди привија: и кад већ све тако удешено, да јадни старац ужива у љубави своје неправедно одбачене кћери, овог умире пакошћу подлога љубимца његових старијих кћери. Може ли бити трагичнијега посредовања кћери! Тај главни трагични процес, велики мајstor „en miniature“, понавља се у посве корелативном опису судбине грофа Глостера и његовог синова; епизоде у драмама Шекспировим стоеју посве естетском размеру и односу са главном радњом, те су крепка помагала њеном развоју.

Није ли дивно замишљено, да је онај пакошски нитков Едмунд: чедо незаконите, ванбрачне ложнице!

Како је тек мајсторски изведен прелаз из шевнога расположења Лирова из беса у очај, очаја у лудило; како је ћенијално напртана скита лудовања старачке душе са својим светлим часовима и њен контраст са од нужде кињењем лудовањем Едгаровим. Естетски је посве определено, да краљ Лир највеће своје патње подноси

у стању лудила, из којега се до краја никако не буди. У жестини, у болном стању душе починио је неправду, у несвесном стању нека претри казну.

Ко није, читajući или гледајући, приметио: необичну, тек ћенију прирођену дикцију Шекспирову, пуну величанствених слика, ванредне мудрости, силнога сарказма те ћенијалне мешавине ведрога хумора, јетке ироније и дубоке сентенциозности. Дело Шекспирово познalo би се и разликовало од других, ма изашло под којим именом.

Како је тек необична сценерија Шекспирова, нарочито у краљу Лиру. Сад нас ето у једном призору: у шуми, са кипом и грмљавином, где се величанствена игра природе натиче са величанственошћу дикције у клетвама и изразима бола и очајања краља Лира; — сад нас ето одмах у следећем призору пред каквом палатом, да присуствујемо кратком каквом дијалогу, да опет у следећем призору падне завеса, те нам се пред оком укаже: други предео, други скуп људи.

Силни ћеније неукротивом својом уобразиљом, скршив ковенционализам јединства времена и места класичне школе, хтео је да се баш научива потпуне слободе у мењању сценерије места и времена.

Ко ће да просуђује велеума, Шекспировога калибра, тесногрудношћу технике модерне поетике!

Сада да речем коју реч о преводу „Краља Лира“. Не могу о том говорити много, јер ми је непознат енглески оригинал, и јер нисам видео штампан ни превод, а било би лакомислено изрећи опширан суд по оном, како сам чуо превод тога комада на позорници.

Ипак, ко није приметио ону глазбу у јамбским стиховима недостижнога преводиоца Шекспирових драма: дра Лазе Костића у првом чину. Нико није способнији, да нам интерпретише на српском језику необичну дикцију Шекспирову, где толику улогу игра комбинанта речи са двојаким смислом и двојаком оштрицом. Тако звани „lusus verborum“: игра речи, где у таутонији лежи похрањена дубока антитеза велике мисли, особина је Шекспирове дикције; а преводи и изворне песме Лазе Костића поименде: овеће му песме: „Максим Црнојевић“, „Удовица“ и „Симсон и Далила“ управо су накићене дикцијом, сличној и сродној дикцији Шекспировој. Кome нису познати Лазини „каламбури“ ала Шекспир, који се као „bon mot“ пренашају од уста до уста. Вешт познавалац српскога језика, вешт енглеском језику, сам велики песник, човек ретке знанствене спреме и свестранога изражења: Лазо Костић најзгоднији је преводилац Шекспира; пак зато је посве природно, да је и његов превод првога чина сјајно успео, те је

управо тако природно, да пожалимо, да нам није превео целога „Лира“.

Превод г. Хаџића и г. Стефановића је у тројејском десетерцу, дакле у метру наших народних песама. Превод је јасан и разумљив, а судећи по немачком преводу, који ми је при руци, тај је превод: парапастичан: описан.

Истина, глумци су починили неколико граматичких погрешака, н. пр. „црио“, али то се повремено даде изгладити.

Јер ми се ова рецензија некуда и против воље отегла, не могу о самој игри много говорити. Ипак морам похвалити г. Ружића, који је своју тешку улогу својом обичном вештином извео. То је једна од његових најбољих улога. — Достојно су се с њиме натицали г. Лукић (Глостер), г. Мильковић (Едгар), г. Спасић (Кент), г. Васиљевић (Едмунд), и г. Бакаловић (Освальд). Разуме се, да је г. Добриновић свога дворског будалу извео прецизно. И госпође су учиниле своје, како треба. Једино нека ми опрости његово величанство: краљ француски (г. Рајковић), ако га опоменем, да би већ пијетет према колеги: глумцу-песнику, краљу песнику: Шекспиру, захтевао, да он своју малу улогу боље на изуст научи.

Приредбу комада за нашу позорницу извео је г. Хаџић добро, јер је идеја трагедије остала целовита. Сценерија је за наше прилике била прилична; нарочито је добро имитована грмљавина у свом „fortissimo“.

J. Хр.

(Концерат Франтишка Ондречека.) У уторак 10. децембра о. г. даваће у нашем позоришту чувени вештак на виолини Ф. Ондречек, ц. и кр камерни виртуоз, уз пријатељско суделовање г. Ане Ондречекове, концерат са овим програмом:

I. део.

1. Мендлсон: „Концерат.“ Г. Ондречек.
2. „Песме.“ пева г. Ондречекова.
3. а) Раф: „Каватина.“
- б) Вељавски: „Полонез.“ Г. Ондречек.

II. део.

4. а.) Ондречек: „Баркарола.“
- б) Рис: „Перпетуум мобиле.“ Г. Ондречек.
5. Гуно: „Арија о накишу“ из „Фауста“, пева г. Ондречекова.
6. а.) Ондречек: „Романса“ за виолину.
- б) Паганини: „La streghe“ (Hexentanz). Г. Ондречек.

Прибележбе за седишта по 3, 2 1 фр. 50. и 1 фор. прима књижара Браће М. Поповића до 8. (20.) децембра о. г.

Ко од наших поштованих претплатника жељи своја места и за тај концерат задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити најдаље до недеље 8. (20.) децембра о. г. у позоришној писарници или у вече на каси.

Издaje управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

21. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 6. ДЕЦЕМБРА 1891.

САЂУРИША И ШУБАРА.

Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне иришке слепачке академије,
од Илије Округића-Сремца. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Пантелија, слепац, управитељ слепачке академије у Ирагу	Добриновић
Арсеније } слепци	Миљковић
Гавра }	Жикић
Милош Ђурић, сељак иришки	Станковић
Милка, сестра му	З. Стефановића
Милева, драга му	Т. Ловренчићева
Стеван Гулић, солга иришки	Ружић
Ристо, пандур	Марковић
Митар, катана ескадрона хусарског у Ирагу	Васиљевић
Пинтер Михаљ, стражмештар хусарски	Лукић
Јефта Пурић, брица иришки	Бакаловић
Келнер	Славнић
Штуцер	Рајковић
Фрајла	Ј. Добриновићка
Прва }	Д. Васиљевићка
Друга } иришкиња	С. Миљковићка
Трећа }	Жикићка
Четврта }	Ј. Весићева

Збива се у Ирагу.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде:

1. „Словенска корачница“, од Шуберта. — 2. „Ружица“, четворка, од Драгона.
- 3. „Бранково коло“, од Пачуа. — 4. „Двопев“, из опере: „Зрињски“, од Ивана пл. Зајца.

У суботу 7. децембра: „Максим Црнојевић“. Трагедија у 5 чинова, с певањем, од дра Л. Костића, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у писарницу позоришној најдуже до 11 сах. пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.